

VIOLETA ČERNĖ
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: leksikografija, leksikologija.

Klementina Vosylytė
PALYGINIMŲ ŽODYNAS

Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2014, 619 p.
ISBN 978-609-411-110-5

2014 m. Kazimiero Būgos premijos laureatė Klementina Vosylytė, keturių tomų *Kupiškėnų žodyno* autorė, *Lietuvių kalbos žodyno* rašytoja ir redaktorė, daugelio tarmių žodynų redaktorė, šįsyk parengė frazeologijai skirtą leksikografinį veikalą. Tai *Palyginimų žodynas* (toliau – PŽ). Pagrindinė priežastis, dėl kurios ryžtasi parengti PŽ – nauji duomenys, juk *Lietuvių kalbos palyginimų žodynas* (toliau – LKPŽ) išėjo mažne prieš trisdešimt metų (*Lietuvių kalbos palyginimų žodynas*, sud. K. B. Vosylytė. Vilnius: Mokslas, 1985).

Lietuvių kalbos frazeologijai skirtų žodynų nėra daug. Be jau čia minėto LKPŽ, vardytini Jono Paulausko *Lietuvių kalbos frazeologijos žodynas* (1977) ir *Lietuvių kalbos frazeologijos sisteminiis žodynas* (1995), *Frazeologijos žodynas* (2001), Joninos Lipskienės *Vaizdingieji lietuvių kalbos posakiai* (2008).

K. Vosylytė frazeologijos srityje ryškų ženklą padėjo gana anksti. 1973 m. ji apgynė disertaciją *Lyginamieji frazeologizmai lietuvių kalboje*. Šia tema Vosylytė rašė ir *Lietuvių kalbotyros klausimuose* (dabar – *Acta Linguistica Lithuanica*), *MA darbuose*, *Kalbos kultūroje* ir kituose leidiniuose.

Humanitarinių mokslų daktarė K. Vosylytė sykį prisitarė, kad šiajam Žodynui medžiagą – tai, ko nebuvo LKPŽ – pradėjusi rinkti rašydama *Lietuvių kalbos žodyną* (toliau – LKŽ). Lyginamieji frazeologizmai PŽ pateikiami pagal gramatinę dominantę. Nustatyti, kurį lyginamojo posakio žodį reikėtų laikyti pagrindiniu, nėra paprasta. Tokią prielaidą galima daryti remiantis konkrečiais gretinamų žodynų pavyzdžiais. Palyginkime:

LKPŽ	PŽ
APGAUTI • kaip vilkui lāpė apgauti Nepavyko kap vilkui lāpė apgaut <i>Kb.</i> Pavyko kaip vilkui lāpė apgauti (<i>iron.</i>) <i>TŽV598[AI], PPr 403 [AI]. (p. 25)</i>	vilkui • kaip (kap) vilkui lāpė apgaut(i) Nepavyko kap vilkui lāpė apgaut <i>Kb.</i> Pavyko kaip vilkui lāpė apgauti (<i>iron.</i>) <i>TŽ V 598 (AI), PPr 403 (AI). (p. 568)</i>

LKPŽ	PŽ
IŠVIRIAU • kaip iš pelenų būžą išviriau Tu tep padarai, kap iš pelenų būžą išviriau (<i>iron.</i>)! Lp. (p. 96)	išvirė • kap iš pelenų būžą išvirė Tu tep padarai, kap iš pelenų būžą išviriau (<i>iron.</i>) Lp. (p. 152)
MURLA • kaip mūrļa (murlėgas) Drūtas kaip murlėgas Vžns. Visi ponai nusiriję kaip murlėgai Užp. Vaikas kaip murla Lkm. Berniokas kaip murlėgas Dgl. (p. 167)	murlėgas • kaip murlėgas (mūrļa) Drūtas kaip murlėgas Vžns. Visi ponai nusiriję kaip murlėgai Užp. Berniokas kaip murlėgas Dgl. Vaikas kaip mūrļa Lkm. (p. 270)
PAKĖLĖ • kaip ant stogo pakėlė Anam pasakyk, kaip ant stogo pakelk – nelaiko sekreto (<i>paslapties</i>) Šts. (p. 188)	pakelk • kaip ant stogo pakėlk Anam pasakyk, kaip ant stogo pakėlk – nelaiko sekreto (<i>paslapties</i>) Šts. (p. 306)

PŽ papildytas leksiniais komponentais, struktūriniais ir kirčiavimo variantais, lyginamaisiais jungtukais. Palyginkime:

LKPŽ	PŽ
ADATŪ • kaip ant ādatų (p. 19)	adatų • kaip (kai, kap, keip, lyg) ant (an, in) ādatų (p. 1)
GYVENSIAŠ • it amžinaĩ gyvėnsiaš (p. 83)	gyvėnsiaš • lyg (it, kaip) amžinaĩ (ámžiu, ámžius, šim̃tą mētų) gyvėnsiaš (gyvėnsis, gyvėnsi, gyvėntai, gyvėntum) (p. 122)
LĖLĖ • 1. kaip [vėnas] lėlė (p. 145)	lėlė • kaip (kai, kap, keip, lýgu) [vėnas] lėlė (lėlė, lėlýtė, lėliúťė, lėlučiúťė) (p. 236)
NUTEKINTAS • kaip nutėkintas (p. 180)	nutekintas • kaip (kai, kap, keip) nutėkintas (nutėkyta, nutėkytas) (p. 293)
PŪKAS • kaip pūkas (pūkaĩ, puokaĩ) (p. 219)	pūkas • kaip (kai, kap, tařtum) pūkas (puokaĩ, pūkėlis, pūkiukas) (p. 362)

Kai kurie palyginimo aplinkos ir reikšmės variantai, LKPŽ atskirti stačiu brūkšneliu (|), PŽ traktuojami kaip nauja reikšmė ir pan. Pavyzdžiui:

LKPŽ	PŽ
IŠNARSTYTAS • kaip išnárstytas Vinklus (<i>vikrus</i>) kaip išnárstytas Skd. Parvažiavusi ka išmiegojau, buvau kaip išnárstyta Ms. Rytą reiktum dar pjauti – būčio kaip išnárstytas Trkn. Jis baikas dirba kaip išnárstytas Lkš. (p. 94)	išnárstytas • kaip (kai) išnárstytas 1. Vinklus (<i>vikrus</i>) kaip išnárstytas Skd. Parvažiavusi ka išsimiegojau, buvau kaip išnárstyta Ms. Rytą reiktum dar pjauti – būčio kaip išnárstytas Trkn. 3. Jis baikas dirba kaip išnárstytas Lkš. <...> (p. 146)

LKPŽ	PŽ
KAMANTAI • kaip kamañtai (kamañtas) b) Storos lūpos kaip kamantai Škn. Storlūpė merga, lūpos kaip kamantai <i>DūnŽ.</i> <> (p. 102–103)	kamantai • kaip (kai, kap) kamañtai (kamañtas) 2. Storos lūpos kaip kamañtai Škn. Storlūpė merga, lūpos kaip kamañtai <i>DūnŽ.</i> 354. <...> (p. 166–167)

Lyginamųjų konstrukcijų ir iliustracinių sakinių morfologinės ir sintaksinės tarmybės PŽ į bendrinę lietuvių kalbą netransponuojamos, o fonetinės transponuojamos tik nereguliaros. LKPŽ taip buvo daroma nenuosekliai:

LKPŽ	PŽ
APTEKINTAS • kaip aptėkintas Ir sūrių prisdarau, ir sviesto, ir karvės kap aptekytos (<i>labai riebios</i>) <i>Lp.</i> Paršai kap aptekyti <i>Lp.</i> Arklys kap aptekytas – an nugaros nors žirkles galąšk <i>Vlk.</i> (p. 29)	aptekytas • kap aptėkytas Ir sūrių prisdariau, ir sviesto, ir karvės kap aptėkytos (<i>riebios</i>) <i>Lp.</i> Paršai kap aptėkyti <i>Lp.</i> Arklys kap aptėkytas – an nugaros nors žirkles galąšk <i>Vlk.</i> (p. 18)
DRIEKŲ • kaip šūniui drėiekų Reik tau tų akinių kaip šunie driekų (<i>pakulų</i>) (<i>iron.</i>) Šts. (p. 62)	driekų • kaip šūnie drėiekų Reik tau tų akinių kaip šunie driekų (<i>pakulų</i>) (<i>iron.</i>) Šts. (p. 82)
DURIA • kaip durte dūria Veiza – kaip durte dura (<i>įtemptai, įsmeigęs akis</i>) Šts. (p. 65)	dura • kaip durte dūra Veiza – kaip durte dūra (<i>įsmeigęs akis, įtemptai žiūri</i>) Šts. (p. 87)
NUPEŠTAS • kaip nūpeštas Paražys (<i>javų pėdo drūtgalys</i>) tura būti lygus kaip nūpeštas <i>DūnŽ.</i> (p. 178)	nūpeštas • kaip nūpeštas Paražys (<i>javų pėdo drūtgalys</i>) tura būti lygus kaip nūpeštas <i>DūnŽ.</i> 241. (p. 291)
OŽKA • 20. it ožkà, kad uodegà laužiamà Lapė nutverta pradėjo kriokti (<i>rėkti</i>) it ožka, kad uodega laužiama <i>PP39.</i> (p. 182–183)	ožka • it ožkà, kad uodegà laužoma Lapė nutverta pradėjo kriokti (<i>rėkti</i>) it ožka, kad uodega laužoma <i>PP 39.</i> (p. 298–300)
PERVARAS • lýgu pérvaras Aukštas lygu parvaras (<i>statinės tvoros kartis</i>) <i>Ggr.</i> (p. 205)	parvaras • lýgu párvaras Aukštas lýgu párvaras (<i>statinės tvoros kartis</i>) <i>Ggr.</i> (p. 317)

Sutrumpėjusios formos PŽ neilginamos, esant reikalui jos papildomos iliustracinių sakinių laužtiniuose skliaustuose. Pavyzdžiui:

LKPŽ	PŽ
BALOJE • kaip bāloje Gyvenu kaip baloj (<i>sunkiai, prastai</i>) <i>KrvP[Mrc].</i> (p. 39)	baloj • kaip bāloj Gyvenu kaip baloj (<i>prastai, sunkiai</i>) <i>KrvP (Mrc).</i> (p. 39)
GANYTI • kaip vilkui āvys ganýti Jam aguonos malti kaip vilkui avys ganyti (<i>negalima leisti</i>) <i>Pc.</i> (p. 74)	ganyt • kaip vilkui āvys ganýt Jam aguonos malt kaip vilkui āvys ganýt (<i>negalima leisti</i>) <i>Pc.</i> (p. 107)

LKPŽ	PŽ
KUMELLUPIS • kaip kumėllupis paklúonėje Kvepa kaip kumellupis pakluonė[je] (<i>iron.</i>) <i>Gršl.</i> (p. 138)	kumellupis • kaip kumėllupis paklúonė Kvepa kaip kumėllupis paklúonė[je] (<i>iron.</i>) <i>Gršl.</i> (p. 224)
MUILAS • 3. kaip šūniui muilas Užtiko (<i>tiko, pritiko</i>) kai šun[iui] muilas (<i>iron.</i>) <i>Jrk122.</i> (p. 166)	muilas • kai šūn muilas Užtiko (<i>tiko, pritiko</i>) kai šūn[iui] muilas (<i>iron.</i>) <i>Jrk 122.</i> (p. 268–269)

PŽ smarkiai pakito frazeologinių sinonimų pateikimas. Palyginkime:

LKPŽ	PŽ
DRĖBTAS • kaip (lyg) iš mólio (mólio) drėbtas (nùdrėbtas) a) Negražus žmogus: nosis kaip iš molio nudrėbta <i>Slm.</i> b) Didelis, storas, riebus Vidmantas Šešialvilkiui rodės lyg iš molio nudrėbtas <i>Vaižg.</i> c) Arkliai puiki (<i>geri, gražūs</i>) – kaip molio nudrėbti <i>Šts.</i> O arkliai buvo geri kaip iš molio drėbti – vietoj nenustovėjo <i>Dkk.</i> Buvo arkliai, stačiai sakant, kaip molio nudrėbti <i>rš.</i> (p. 62)	drėbtas • kaip iš mólio drėbtas O arkliai buvo geri kaip iš mólio drėbti – vietoj nenustovėjo <i>Dkk.</i> (p. 82) nudrėbtas • kaip (keip, lyg) [iš] mólio nùdrėbtas 1. Negražus žmogus: nosis kaip iš mólio nudrėbta <i>Slm.</i> 2. Didelis, storas, riebus Vidmantas Šešialvilkiui rodės lyg iš molio nudrėbtas <i>Vaižg.</i> 3. Arkliai puiki – kaip mólio nudrėbti <i>Šts.</i> Buvo arkliai, stačiai sakant, kaip molio nudrėbti <i>rš.</i> (p. 286)
MIRUS • 1. kaip (lýgiai) mótinai (móčiai, tévui) mĩrus (numĩrus) Verkia kaip motinai mirus (<i>graudžiai</i>) <i>Trgn.</i> Rėkia kaip motinai mirus <i>Kltn.</i> Zaunija (<i>verkia</i>) kaip tėvui mirus <i>Skdv.</i> Ko gi jau čia gailinies lýgiai močiai numirus?! <i>Trgn.</i> (p. 164)	mirus • kaip mótinai mĩrus Verkia kaip mótinai mĩrus (<i>graudžiai</i>) <i>Trgn.</i> Rėkia kaip mótinai mĩrus <i>Kltn.</i> kaip tėvui (tėvuo) mĩrus 1. Zaunija (<i>verkia</i>) kaip tėvui mĩrus <i>Skdv.</i> <...> (p. 266) numirus • lýgiai móčiai numĩrus Kogi jau čia gailinies lýgiai móčiai numĩrus?! <i>Trgn.</i> (p. 290)
MIŠKE • kaip (tařtum) miškė (po mišką) Šūkauja kaip miške (<i>garsiai</i>), nemato, kad žmonės miega <i>Jnš.</i> Ko taip gvaroji tartum miške būdamas?! <i>Ldk.</i> Šūkauja kaip po mišką <i>Kri.</i> (p. 165)	mišką • kaip (kai) po mišką Šūkauja kaip (kai; <i>Sln</i>) po mišką <i>Kri.</i> (p. 266) miške • kaip miškė Šūkauja kaip miškė, nemato, kad žmonės miega <i>Jnš.</i> (p. 266)
PABUDO • kaip iš miėgo pabũdo (prabũdo) Dabar nuogą teisybę pamatė, kaip iš miego prabudo (<i>atsipeikėjo, atsitokėjo</i>) <i>Žem.</i> Tėvas kaip iš miego pabudo, vaikai pradžiugo, net akelės atšvito <i>Žem.</i> (p. 184–185)	pabudo • kaip iš miėgo pabũdo Tėvas kaip iš miego pabudo, vaikai pradžiugo, net akelės atšvito <i>Žem.</i> (p. 301) prabudo • kaip iš miėgo prabũdo Dabar nuogą teisybę pamatė, kaip iš miego prabudo (<i>atsitokėjo</i>) <i>Žem.</i> (p. 352)

PŽ pakito lyginamųjų posakių su deminutyvais traktuotė. LKPŽ buvo elgiama si nenuosekliai, neretai deminutyvas kaip leksinis komponentas buvo nerodomas. Pavyzdžiui:

LKPŽ	PŽ
AUKŠLYS • kaip aukšlys Dabar sijonas siauras kaip aukšlelis Šts. (p. 34)	aukšlelis • kaip aukšlėlis Dabar sijonas siauras kaip aukšlėlis Šts. (p. 29)
LIEPA • 3. kaip žydinti liepa Graži kaip žydinti liepelė <i>KroP[Mrc]</i> . (p. 147)	liepelė • kaip žydinti liepėlė Graži kaip žydinti liepelė <i>KrvP (Mrc)</i> . (p. 239)
× ŽAKAS • 1. kaip pūpų žakas Aš mažas vaikelis kaip pupų žakelis (<i>maišelis</i>), py tvoros priraišytas, o ožkų apkramtytas <i>TDrVII146 [Kin]</i> . (p. 334)	× žakelis • kaip pūpų žakėlis Aš mažas vaikelis kaip pupų žakelis (<i>maišelis</i>), py tvoros priraišytas, o ožkų apkramtytas <i>TDr VII 146 (Kin)</i> . (p. 590)

Lyginamojo frazeologizmo reikšmė PŽ aiškinama tik tais atvejais, kai ji nepaiškėja iš iliustracinių sakinių, pavyzdžiui:

Et, tu kalbi kap balzgatynė (daug, niekus) Plv. (žr. *balzgatynė* (p. 40));
Bėga kaip bėgūnėlis (labai greitai) Pnd. (žr. *bėgūnėlis* (p. 44));
Krinta nuotaika – kaip dilgynė širdį pervelka (skaudu) rš. (žr. *dilgynė* (p. 80));
Man arielkos reikia kap gaidžiui (labai mažai – greit apgirsta) Aps. (žr. *gaidžiui* (p. 104));
Eina kap grāmas (neatsargiai) Rtn, Lp, Lš. (žr. *gramas* (p. 124)).

Tačiau aiškinamos leksikos yra gausu. Vienais atvejais eksplikuojamas lyginamojo junginio pagrindinis žodis, pavyzdžiui:

Ko tu čia stypsai kaip būsilas (gandras)?! Ds. (žr. *busilas* (p. 62));
Duona suzmekus kai cāplius (kietas molis) Ds. (žr. *caplius* (p. 64));
Susiraukęs kap čėmpė (megzta šliurė) Krsn. (žr. *čėmpė* (p. 66));
Basą paleis kaip čiučių (šunelį) rš. (žr. *čiučius* (p. 69));
Ir tu šokai su liežuviu kai čižikas (toks paukštis) iš *pāsterblio* (palėpės) Prng. (žr. *čižikas* (p. 69));
Jau čia tavo merga i negraži apsirinkta: pati aukšta, šikinė laiba, pečiai sustatyta – kai stulgė (koks laibas storu galu daiktas) Prng. (žr. *stulgė* (p. 422)).

Prireikus iliustraciniuose sakiniuose paaiškinama pagrindinio palyginimo žodžio – drauge ir viso palyginimo – reikšmė. Pavyzdžiui:

Padarė kaip čiūkas (kiaulė, paršas, t. y. negražiai) Snt. (žr. *čiūkas* (p. 69));
Burna kaip juška (krosniakaištis, t. y. didelė, plati) LPP II 536 (Graž.) (žr. *juška* (p. 161));
Bulvieniai kaip lūžà (susikraiglojęs medžių, javų tankumynas, t. y. dideli), *kaip reiks ir kast* Ds. (žr. *lūžà* (p. 243)).

Linkstama aiškinti (nors taip daroma nenuosekliai) ir rečiau vartojamus iliustracinių sakinių žodžius. Pavyzdžiui:

Šmūžina (slenka) *kaip meškà pri cýrulio* (vieversio) *kiaūšių* Brs. (žr. *meška* (p. 261));
I dvalakuofja] (eina švytuodamas rankomis) *kaip dvelėkis* (plevēsa) Grg. (žr. *dveleakis* (p. 91));

Boboms tik amaliuoti (plepėti), *liežuviai kaip pančėkos* (kojinės, t. y. ilgi) DūnŽ 25.
 (žr. *pančeka* (p. 311)) ir t. t.

Paaiškinti palyginimą ar jo aplinkos žodį nėra taip paprasta. Šioje lentelėje parodomi įvairūs aiškinimo kismai lyginamuose žodynuose:

LKPŽ	PŽ
IŠDROŽTAS • kaip išdróžtas Tai telyčia: rietai (<i>šlaunys</i>) kai išdrožti (<i>gražūs</i>) <i>Jrb.</i> (p. 92)	išdrožti • kaip (kai) išdrožti Tai telyčia: rietai (<i>šlaunys</i>) kai išdrožti (<i>ploni</i>) <i>Jrb.</i> <...> (p. 144)
KEPAMAS • kaip (lyg) kėpamas a Ko čia tvarsaisi (<i>vartaisi</i>) kap kepama! <i>Alk.</i> <...> (p. 115)	kepamas • kaip (kap, lyg) kėpamas 1. Ko čia tvarsaisi (<i>nenustygti, rangaisi, kraipaisi</i>) kap kepamà?! <i>Alk.</i> <...> (p. 188)
PARPELIS • kaip pàrpelis Ale tu, katinėl, šiltas kai parpelis (<i>šližikas</i>) <i>Ds.</i> (p. 193)	parpelis • kai pàrpelis Ale tu, katinėl, šiltas kai pàrpelis (<i>kukulis</i>) <i>Ds.</i> (p. 315)

Kito ne tik aiškinimas, bet ir požiūris, kurį žodį ar palyginimą reikia aiškinti, kurio ne. Štai grupelė palyginimų, kurių reikšmės, iliustracijos žodžiai ir pan. LKPŽ buvo neaiškinti. Pavyzdžiui:

LKPŽ	PŽ
GAURYS • kaip gaurỹs Plepa jis visada kap koks gaurys <i>Vrb.</i> (p. 75)	2 gaurys • kap gaurỹs Plepa jis visada kap koks gaurỹs (<i>niekatauškis</i>) <i>Vrb.</i> (p. 108)
× GAURONAS • kaip gaurõnas Ko rėki kap gauronas?! <i>Al.</i> (p. 75)	× gauronas • kap gaurõnas Ko rėki kap gaurõnas (<i>kranklys</i>)?! <i>Al.</i> (p. 108)
KARVĖ • 5. kaip (lyg) [telinga] kárvė ant lėdo (ledù, per lėdą) f Pririzikausiu kap telinga karvė ant ledo <i>Pls.</i> (p. 106)	karvė • kaip (kai, kap, lyg) [telinga] kárvė an(t) lėdo 6. Pririzikausiu kap telinga kárvė ant lėdo (<i>maža vilties laimėti</i>) <i>Pls.</i> (p. 172–175)
KĖKŠTAS • 1. kaip kėkštas (kėkštis, kiókštas) <...> Ana padriki kaip kiókštas, t. y. neįdužėjusi, kliena <i>J.</i> (p. 114)	kėkštas • kaip (kai, kaip ir, kap) kėkštas (kėkštis, kiókštas, kiókštas) 4. Ana padriki kaip kiókštas, t. y. neindužėjusi, kliena (<i>liekna</i>) <i>J.</i> (p. 186)
LYDIMAS • kaip lýdimas Sugulė kap lydimas <i>Švnč.</i> <...> (p. 147)	lydimas • kai (kap) lydimas Sugulė kap lydimas (<i>skynime sudėtos iškirstų medžių šakos</i>) <i>Švnč.</i> <...> (p. 239)

LKPŽ	PŽ
LIUNGETŲ • kaip ant liungėtų Nenusėdi kai ant liungetų, virbi ir virbi <i>Tvr.</i> (p. 148)	liungetų • kai an liungėtų Nenusėdi kai an liungėtų (<i>ant lingių</i>) – virbi ir virbi <i>Tvr.</i> (p. 241)

Vyko ir atvirkštinis procesas – palyginimo ar iliustracijoje vartojamos tarmybės reikšmės PŽ nuspręsta neekspliciuoti. Ar tai gerai, matyt, spręs Žodyno skaitytojai, pavyzdžiui:

LKPŽ	PŽ
IŠDĖTAI • kaip išdėtai Iš čia visas mūsų gyvenimas matyti kaip išdėtai (<i>aiškiai, gerai</i>) <i>Užv.</i> (p. 92)	išdėtai • kaip išdėtai Iš čia visas mūsų gyvenimas matyti kaip išdėtai <i>Užv.</i> (p. 144)
IŠDYKĖLIS • kaip išdykėlis svečiuosė Elgiasi kaip išdykėlis svečiuose (<i>nemandagi</i>) <i>KrvP[Ar].</i> (p. 92)	išdykėlis • kaip išdykėlis svečiuosė Elgiasi kaip išdykėlis svečiuose (<i>nemandagiai</i>) <i>KrvP (Ar).</i> (p. 144)
KEPĖSTAS • kaip kepėstas Kepėstojas (<i>kojomis ir rankomis kibaruoja</i>) kaip kepėstas <i>Ds.</i> (p. 116)	kepėstas • kaip kepėstas Kepėstojas kaip kepėstas <i>Ds.</i> (p. 188)
× KYLA • 1. kaip kyla prieš liėtų Zirzia kaip kyla prieš liėtų (<i>daug, įkyriai</i>) <i>Ukm.</i> (p.123)	× kyla • kaip kylà prieš liėtų Zirzia kaip kylà prieš liėtų <i>Ukm.</i> (p. 199)
KIPŠAS • 1. kaip kipsas a) Ponais vedasi, o pliki (<i>neturtingi</i>) kaip kipsai <i>LzP.</i> (p. 123)	kipsas • kaip kipsas 1. Ponais vedasi, o pliki kaip kipsai <i>LzP.</i> (p. 199–200)
MAIVA • kaip máiva Ko čia maivojys (<i>maivaisi</i>) kaip koks maiva! <i>Vkš.</i> (p. 152)	maiva • kaip máiva Ko čia maivojys kaip koks máiva?! <i>Vkš.</i> (p. 246)
NEMUNĖS • kaip nemūnės púode Plepa kap nemunės puode (<i>daug, niekus</i>) <i>MI.</i> (p. 172)	nemunės • kap nēmunės púode Plepa kap nemunės puode <i>MI.</i> (p. 280)
OŽYS • 21. kaip ožys pas gyvāčių Įsirangė kaip ožys pas gyvāčių (<i>ne vietoje</i>) <i>Grk.</i> (p. 181–182)	ožys • kaip ožys pas gyvāčių Įsirangė kaip ožys pas gyvāčių <i>Grk.</i> (p. 296–298)

Žodyno iliustraciniai sakiniai – perlų perlas. Pavyzdžiui:

Ta jau obeliukė kai vārške apkrēstā (pilna žiedų) *KzRŽ II 465.* (žr. *apkrēstas* (p. 15)); *Žydėjfo], kap pienu sulētas* (visas baltas) *medis buvo – gražuma DRSKŽ 190.* (žr. *sulētas* (p. 428)); *Gaulē armoniką raitē kaip šiltą vilnā* rš. (žr. *vilnā* (p. 569)); *Pakaušyje mėnėsēlis šoiečia, o apyausiai balti kaip šerkšnas* rš. (žr. *šerkšnas* (p. 443)); *Arkliukai riebūs, apskriti kaip slyvai, galvas iškēlę, pilnu žingsniu akēčiose eina* žem. (žr. *slyva* (p. 407));

Vyšnios kai vabalai juodos Skr. (žr. *vabalas* (p. 518)); *Nė ant ledu slysta, nė kalbo[je] klysta – kalba, kaip skalbtė skalba* Bdr. (žr. *skalba* (p. 398)); *Dar kokią [dainą] pakarkysiu kap vištą prieš gėlę* Srij. (žr. *višta* (p. 577)); *Ka užeina ant seilės kas, tai tokias meliodijas išpygina, kad tik klausykis vien, – eina kaip iš mieliausio óžragio* (puikiai)! Škn. (žr. *ožragio* (p. 300)); *Seniau, būdavo, ben šoka: mergos eina kai veřpstės* Trgn. (žr. *veřpstė* (p. 552)); *Taip maloniai begulinčiu anuodu kaip česnako skiltys* (susiglaudę) J. (žr. *skiltys* (p. 402)); *Ir žiema jau, rodosi, lyg votis pritvinkus, trūko* J. Aist. (žr. *votis* (p. 584)); *Amžius veidą suraukšlėjo, kaip akėčiomis suakėjo* KrvP (Nmn). (žr. *suakėjo* (p. 424)); *Būk lankstus kaip katino uodega, nesigailėk poniai direktorienei į rankutę pukštelti ir dar šio to, ko jos nublankusi širdužė trokšta – kilsi kaip ant mielių* A. Gric. (žr. *uodega* (p. 505)); *Rašytojų žodžiai atšoka nuo mūsų širdžių kaip žirniai nuo sienos* Žem. (žr. *žirniai* (p. 608)) ir t. t.

Neilustruotų palyginimų vos vienas kitas, pavyzdžiui:

iššoko kaip apúokas iš kanapių (žr. *iššoko* (p. 149)); *kai trydōs paimtas* (žr. *paimtas* (p. 305)); *kaip su vogaŭ į vándenį plāka* (žr. *plaka* (p. 347)); *kai skūzbedalis po ėketę* (žr. *skuzbedalis* (p. 406)); *lyg paūkščių sulasyti* (žr. *sulasyti* (p. 428)).

Norėtuši pasidžiaugti santūria, skoninga knygos išvaizda, dailininko Roko Geležiaus darbu. Žodyno viršelis išnyra it iš rūko. O gal skendi rūke. P raidės dalis primena kolonos liemenį, toji kolona kelia asociacijų su pagrindiniu žodžiu, pagal kurį rikiuojami palyginimai. Lygink, gretink ir vėl lygink tas niuansuotas raidžių P ir Ž spalvas ir atspalvius. Kaip ir gretinamus dalykus, daiktus.

Įteikta 2014 m. birželio 11 d.

VIOLETA ČERNĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

violeta.cerniute@lki.lt